

Tom Luken

Astrologie en andere kwesties voor de loopbaanprofessie

Astrologie en andere kwesties voor de loopbaanprofessie

Tom Luken

LoopbaanVisie wil bijdragen aan visieontwikkeling. De editie van oktober 2014 biedt daarvoor uitdagende materie. Het thema Toeval brengt diverse spanningen binnen de professie aan de oppervlakte. Bestaat toeval nu wel of niet? En synchroniciteit? Wat is de waarde van voorspellingen bij loopbaanbegeleiding? En van astrologie? Dit artikel zet verschillende perspectieven naast elkaar in een kritische terugblik.

Het oktobernummer van LoopbaanVisie toont een weide verscheidenheid aan opvattingen. De eerste twee artikelen laten al direct zeer verschillende geluiden horen over onze professie. Teun van Aken en Wouter Reynaert schrijven dat loopbaanprofessionals zich baseren op illusies, zich vastklampen aan schijnzekerheden en niet willen veranderen. Albert de Folter stelt daartegenover dat loopbaanprofessionals zich in een unieke positie bevinden. Zij overzien loopbanen in hun geheel en kunnen een bijzondere sensitiviteit ontwikkelen voor wat zich in dat geheel schuilhoudt. Die sensitiviteit is een kroonjuweel van onze beroepsgroep!

Toeval

Een eerste, principiële vraag in het themanummer is: bestaat het toeval eigenlijk wel? Zowel in rationele als in religieuze kringen geloven nogal wat mensen in determinatie: het voorbestemd zijn door eerdere oorzaken of door God.

Enkele van de auteurs in het oktobernummer neigen naar nee als antwoord op de vraag of toeval bestaat. Zo spreekt Faye Cossar in haar artikel 'Ben je gevallen of werd je geduwd?' van iets wat aan het werk is, dat groter is dan wijzelf. Daardoor vallen we schijnbaar toevallig in de juiste baan. Het is de kunst je bewust te zijn van het moment waarop en de plaats waar je moet vallen, zodat het universum aan je kant staat. Astrologie kan daarbij volgens Cossar helpen. Volgens Han van Straaten ('Volg in vrijheid je bestemming') hangt het antwoord op de vraag of toeval bestaat ervan af of je de situatie vanuit een rationele of vanuit een ruimere, maar niet bewijsbare visie benadert. In het eerste geval is het antwoord ja, in het tweede geval nee.

Albert de Folter ('Toeval als richtingwijzer in leven en loopbaan') geeft een vergelijkbaar, maar nader uitgewerkt antwoord. Voor het zintuiglijk waarnemende en denkende deel van onszelf zijn toevallige gebeurtenissen niet meer dan toevallig. Maar er is ook een ander deel van onszelf, een deel dat zich slechts op een indirecte manier laat kennen. Deze kant van onszelf wordt zichtbaar in het geheel van onze levensloop. Het toeval wordt in deze opvatting veroorzaakt door dit andere deel van onszelf. Het toeval is bedoeld voor degene die het overkomt. Het is dus uiteindelijk de mens zelf die vanuit diepliggende oorzaken het toeval creëert.

Toeval bestaat duidelijk wel volgens Marinka Kuijpers. Zij schrijft in haar bijdrage 'TOEVAL, de TOEpassing en de VALkuil': "Toeval speelt vanaf het eerste moment van leven ongetwij-

feld een rol. Bij de bevruchting van een eikel al kan slechts één zaadcel van de 100 tot 200 miljoen zaadcellen, met elk verschillend DNA-materiaal, kans maken de eikel binnen te dringen. Daarmee is per toeval de aanleg van iemand en dus voor een belangrijk deel de kansen in de loopbaan bepaald." Ook bij Marlies van Venrooij en Tom Luken ('De rol van toeval in loopbanen') lijkt weinig sprake van twijfel over het bestaan van toeval: "In de vorige eeuw is het bestaan van puur toeval wis- en natuurkundig bewezen." Zij signaleren echter tevens dat in chaotische, ogenschijnlijk toevallige processen wetmatigheden kunnen optreden. En zij schrijven over 'coïncidentie', "een samenloop van omstandigheden waarin we zin ontwaren". Dat brengt ons op het volgende onderwerp.

Synchroniciteit

Marinka Kuijpers omschrijft het nauw aan coïncidentie verwante begrip synchroniciteit in de woorden van Jung: "betekenisvolle verbanden in toevalligheden". Vervolgens maakt zij hier korte metten mee aan de hand van Robbert Dijkgraaf, hoogleraar wiskunde aan de Universiteit Leiden. Synchroniciteit is in deze opvatting een eigenschap van de menselijke geest die een verkeerde interpretatie van de werkelijkheid geeft. Iets lijkt heel toevallig en schijnt niet verklaard te kunnen worden, maar statistisch gezien moeten er nu en dan wel gebeurtenissen plaatsvinden die zo bijzonder zijn dat mensen denken dat dat geen toeval kan zijn.

Han van Straaten baseert zich in zijn artikel ook op Robbert Dijkgraaf, maar met een heel andere uitkomst. Hij ziet synchroniciteit als een manifestatie van wetmatigheden in een ruimere werkelijkheid. Ans Tros beschrijft synchroniciteit in haar bijdrage 'Bliede wezen met niks' in positieve termen: "Een innerlijk proces valt samen met een gebeurtenis in de buitenwereld, waardoor je diep geraakt wordt. Voor een ander heeft het voorval geen betekenis, maar voor de persoon zelf is het 'goud'."

Of synchroniciteit nu bestaat of niet, duidelijk is dat mensen die erin geloven, er zeer zinvolle ervaringen mee kunnen hebben.

De waarde van voorspellen

Teun van Aken en Wouter Reynaert leveren in hun bijdrage 'De loopbaanprofessional wil niet veranderen' een vlammend betoog. Er staat veel in waarmee ik het roerend eens ben. Zij bieden een sprekend beeld van de loopbaan: een

weg die ontstaat door het begaan. Hun pleidooi om schijnbare zekerheden ter discussie te stellen en meer te experimenteren en nieuwe wegen te bewandelen is mij uit het hart gegrepen. “Minder (onder)zoeken, meer (onder)vinden”: mooi gezegd! Terecht stellen zij dat het een illusie is dat je je leven kunt controleren en sturen. Het lijkt me echter niet waar dat deze illusie “de basis en het houvast van iedere loopbaanprofessional en loopbaanwetenschapper” zou vormen. Ook Marinka Kuijpers, in het themanummer de duidelijkste pleitbezorger voor zelf invloed uitoefenen op de loopbaan en daar zelf vorm aan geven, erkent het belang van toeval en serendipiteit.

Volgens Van Aken en Reynaert moeten loopbaanadviseurs en hun klanten zich niet bezighouden met het doen van voorspellingen en het ontwerpen van scenario's. Zij zien dit als pogingen om orde te scheppen in de chaos, maar suggereren dat dit niet moet en niet kan. Je zou alleen maar de ene illusie door een andere vervangen. Mijn standpunt is dat loopbaanprofessionals nuttig werk doen als zij hun cliënten helpen bij het ontwikkelen van scenario's en deze met elkaar te vergelijken, keuzen te maken en te anticiperen op mogelijke obstakels. Voorspellen is nodig voor het maken van keuzen. In de kern gaat het bij besluitvormingsprocessen immers om het taxeren van kansen op gebeurtenissen en het inschatten hoe we ons daarbij zullen voelen (Gilbert & Wilson, 2009). De kans op loopbaanproblemen is groot als we niet anticiperen op de vele veranderingen die op ons afkomen. We hebben richtpunten in de toekomst nodig om in beweging te komen en te blijven.

Voorspellen is niet alleen nuttig, het is zelfs onvermijdelijk. Het zit ingebakken in ons zenuwstelsel. Volgens hoogleraar onderwijsneuropsychologie Lydia Krabbendam (2013) is het noodzaak om doorlopend te voorspellen. Anders zou de chaos ons psychotisch maken. Of we dat nu leuk vinden of niet, we kunnen niet buiten voorspellingen, ook al weten we dat ze zelden uitkomen.

De waarde van astrologie

Ik hoorde eens een radioprogramma waarin een cliënte de begeleiding die ze had gekregen van een psychiater, psycholoog en astroloog, met elkaar vergeleek. Zij had verreweg het meest gehad aan de astroloog! Zelf ken ik ook mensen, voor wie consulten bij astrologen een bijzonder

waardevolle invloed op hun leven hadden gehad.

Els Ackerman (“Toeval of voorbestemd?”) gelooft niet in astrologie en vindt dat je voor loopbaanvragen niet naar een astroloog moet gaan. Han van Straaten daarentegen is overtuigd van de waarde van astrologie bij loopbaanbegeleiding. Astrologen hebben volgens hem voorkennis wat betreft de tijd. Hij gebruikt deze voorkennis regelmatig om zakelijke relaties te adviseren om in het huidige kalenderjaar wel of niet te fuseren, uit te breiden, een zakelijk partnerschap aan te gaan of te reorganiseren.

Ook Faye Cosar toont zich in haar artikel enthousiast over de gebruiksmogelijkheden van astrologie: “Als astroloog heb ik een speciaal instrument, dat ik nuttig vind bij het objectief zijn ten opzichte van cliënten: de horoscoop... als model voor het werken met levensvragen werkt het.” Zij meent dat loopbaanadviseurs op basis van hun horoscoop ingedeeld kunnen worden in typen met bepaalde kenmerken, bijvoorbeeld: “Boogschutters kunnen het grote geheel overzien en goede strategieën bieden om werk te krijgen.” Ook bij Han van Straaten staat de horoscoop centraal in zijn astrologische praktijk. Ik geef hem groot gelijk als hij zegt dat we ons te veel identificeren met wat we bewust al (mennen te) weten. Terecht schrijft hij dat we ons niet moeten blindstaren op wat meetbaar en bewijsbaar is. Er is nog veel tussen hemel en aarde wat we niet kunnen verklaren. Maar het lijkt me wel een probleem als we geloven in kennis die volgens wetenschappelijke criteria aantoonbaar onjuist is. Naar mijn mening is dat bij de horoscoop het geval.

“Astrology, rightly taken by Popper as an unusually clear example of a pseudoscience, has been tested and thoroughly refuted” (Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2014, p. 7). Het bewijsmateriaal tegen astrologie is overweldigend. “We can confidently conclude that astrological practice is by no means scientific” (Zarka, 2011, p. 424).

Als voorbeeld van de overvloedige negatieve researchuitkomsten rond astrologie noem ik een Nederlands onderzoek (Nanninga, 1997). Aan dit experiment deden 44 astrologen op vrijwillige basis mee. Zij ontvingen gegevens over plaats, datum en tijdstip (op de minuut nauwkeurig) van zeven proefpersonen en kregen ruim de tijd om hun horoscopen te analyseren. De astrologen werkten tevens mee aan het opstellen van een vragenlijst die aan de proefpersonen werd voorgelegd. Deze gingen onder meer

over beroep, hobby's, interesses, persoonlijkheid, relaties, gezondheid, levensfilosofie, en dergelijke. De taak van de astrologen was te raden welke ingevulde vragenlijst bij welke horoscoop hoorde. Wie alle zeven goed had, zou 500 gulden krijgen. Bij meerdere winnaars zou dit bedrag verdeeld worden.

Enkele bevindingen waren:

- Veel van de 44 astrologen waren vol vertrouwen: 18 van hen voorspelden alle zeven proefpersonen goed te kunnen raden. Ze zeiden dingen als "Ik ben ervan overtuigd dat deze test absoluut foutloos te maken is."
- In werkelijkheid bleek niemand alle zeven goed te hebben. De beste deelnemer scoorde slechts drie trefers. De helft van de astrologen plaatste geen enkele vragenlijst bij de juiste horoscoop.
- Als de deelnemers lukraak hadden geantwoord, zou hun resultaat zelfs iets beter geweest zijn.
- De astrologen gaven heel verschillende antwoorden. Er was geen overeenstemming. Geboortehoroscopen kunnen kennelijk op heel veel manieren worden geïnterpreteerd.
- Ervaren astrologen deden het niet beter dan beginners.

Uit de uitvoerige wetenschappelijke literatuur over de in horoscopen en astrologische rapporten besloten kennis moet geconcludeerd worden dat de eventuele waarde ervan niet ligt in waarheidsgetrouwheid. Cliënten zijn even tevreden over horoscopen van iemand anders (als ze denken dat het hun eigen horoscoop is). Hetzelfde geldt overigens voor psychologische rapporten (Kouwer, 1963).

Wat verklaart dan wel de vaak gerapporteerde heilzame effecten van astrologische consulten en het vertrouwen van astrologen in hun vak?

Zoals Faye Cossar opmerkt, biedt astrologie een symbolische taal. Een rijke taal met een lange, eerbiedwaardige historie. Een taal met sterke psychologische typeringen van universele krachten en persoonlijkheidskenmerken. In het proces tussen een ontvankelijke cliënt en een vaardige astroloog ontstaat een wisselwerking die kan leiden tot besluiten en vaste voornemens die de cliënt duidelijkheid en perspectief bieden en in beweging brengen. "To the progressive astrologer the horoscope is only a therapeutic tool and not a source of reliable information" (Nanninga, 1997).

Een kwestie voor de professie

Faye Cossar schrijft in haar artikel terecht dat cliënten hun loopbaanadviseur vaak als een autoriteit zien. Dat schept verantwoordelijkheid. Een vraag is wat de verschillende kwaliteitsstandaarden en gedragscodes in de loopbaanprofessie zeggen over het gebruik van methoden die wetenschappelijk niet zijn onderbouwd, of sterker, die door 'de wetenschap' zijn afgekeurd. De codes en reglementen van CMI, NOLOC, Stichting Register Beroepskeuzeadviseurs, OVAL en Blik op Werk blijken hier weinig tot niets over te zeggen. Alleen het CMI geeft er blijk van de wetenschappelijke invalshoek belangrijk te vinden. De voorzitter van de toetsingscommissie, die beoordeelt of iemand zich een Register Loopbaanprofessional mag noemen, moet werkzaam zijn in de wetenschap. Maar ook bij het CMI is niet omschreven welke rol wetenschap dan speelt bij kwaliteit. Een lacune om op te vullen? ■

De redactie nodigt lezers uit te reageren op dit artikel.
Mail uw reactie naar hoofddredacteur@loopbaan-visie.nl.

Tom Luken is onafhankelijk onderzoeker en adviseur bij loopbaanvraagstukken en co-hoofddredacteur van LoopbaanVisie.

Literatuur

- Gilbert, D. T., & Wilson, T. D. (2009). Why the brain talks to itself: Sources of error in emotional prediction. *Philosophical Transactions of the Royal Society B*, 364, 1335-1341.
- Kouwer, B. J. (1963). *Het spel van de persoonlijkheid*. Utrecht: Bijleveld.
- Krabbendam, L. (2013). TEDx talk: *The power of prediction*.
- Nanninga, R. (1997). The Astrotest: A tough match for astrologers. *Correlation, Journal of Research into Astrology*, Northern Winter 15(2), p. 14-20. Retrieved October 30, 2014 from <http://www.skepsis.nl/astrot.html>.
- Stanford Encyclopedia of Philosophy (2014). *Science and Pseudo-Science*. Retrieved October 30, 2014 van <http://plato.stanford.edu/entries/pseudo-science/>.
- Zarka, P. (2011). Astronomy and astrology. *Proceedings IAU Symposium No. 260* (p. 420-425). Paris: International Astronomical Union.